

Чому ускладнення структури відбувається саме на рівні сюжетотворюючих частин, зрозуміти не важко, позаяк саме вони утворюють драматургічну структуру конкретного твору — п'єси, прози або поетичної форми, що лежить в основі екранного твору, який є конкретною одиницею екранного продукту.

В. Чайковська

ДО ПИТАННЯ ПСИХОЛОГІЇ СПИЙНЯТТЯ ЗВУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ — РЕАЛЬНОЇ І УМОВНОЇ

V. Chaikovska

TO THE QUESTION OF THE PSYCHOLOGY OF PERCEPTION OF SOUND INFORMATION — REAL AND CONDITIONAL

У доповіді розглядається одне з важливих питань звукорежисури, зокрема екранної, а саме головні елементи психологічного сприйняття людиною звукової картини оточуючого простору і його деталей та окремі механізми когнітивної обробки (психологічної реалізації) звукової інформації.

Особливості психологічного сприйняття людиною звукової інформації та її обробки є невід'ємною темою звукорежисури, без якої неможливе не лише адекватне створення звукозорового образу, але і, за великим рахунком, є неможливим правильний запис репортажного треку. Розуміння особливостей слухового сприйняття є **фундаментом**, на якому базуються не лише звукозапис та звуковий монтаж, але й звукова складова екранного образу, яка закладається вже у сценарій майбутнього фільму. Існує багато публікацій, присвячених звуковій екранній режисурі, серед них низка посібників зі звукорежисури, у тому числі з екранної звукорежисури. Але, на жаль, в більшості публікацій зазвичай розглядається технічна сторона звукорежисури у вигляді звукозаписуючих пристроїв, їх технічних характеристик, електричних схем тощо. Теорія звуку в екранній режисурі, а тим більш питання звукової реальності в її сприйнятті, що перетворюється у подальшому в екранну звукову реальність, розглядається лише поверхово або не розглядається зовсім, у той час як механізми сприйняття і обробки звуку є ні чим іншим, як матрицею майбутнього зведеного звукового треку екранного твору. У межах даної доповіді ми ставимо завдання згрупувати головні механізми слухового сприйняття людини в його елементах і стисло прокоментувати їх психологічну реалізацію.

На перший погляд може здатися, що ми повноцінно і природно сприймаємо усі звуки оточуючого нас простору, а саме у пропорції близько — далеко (що може бути порівняно з візуальним сприйняттям об'єктів: ближчі об'єкти — «боковий зір»). Але в сприйнятті людиною звуків оточуючого простору існує ціла низка особливостей, що пов'язано із захистом слухового сприйняття: слухове сприйняття налаштовано таким чином, щоб значно знизити обсяг звукової інформації, що надходить у мозок, для її обробки та усвідомлення. Отже, загальна модель слухового сприйняття має наступний вигляд: один звук, що чітко розрізняється, або послідовність різних звуків («головний звук» в термінології звукорежисури) в оточенні малоусвідомлюваного, майже злитого звукового тла.

В цілому інформація, яку ми сприймаємо як звукову, може бути поділена на такі види і підвиди:

а) реальна звукова інформація:

- вербальна — співпадіння звучання з вербальним змістом звукового повідомлення (до цього можна додати сприйняття інструментальної музики як носія не вербального, а художнього повідомлення);
- інтонаційна — часткове співпадіння або неспівпадіння звучання з вербальним змістом повідомлення (у тому випадку, коли ми звертаємо на це увагу);
- сигнальна — сприйняття за закріпленим змістом сигналу;
- б) прихована — прихована звукова характеристика об'єктів чи прихований звуковий стан об'єктів;
- в) умовна звукова інформація, що відтворюється внутрішнім слухом як реальна. Таким чином, звукова інформація сприймається людиною у вигляді:
 - а) реальної звукової інформації (голоси, музика, шуми, сигнали, тиша);
 - б) прихованої — наприклад, у вигляді друкованого (рукописного) тексту (прихований звуковий стан). У цьому випадку звукове відтворення друкованого (рукописного) тексту відбувається за допомогою внутрішнього слуху (оскільки мова давніша за писемність). Також до прихованого сприйняття звуку можна віднести сприйняття візуального зображення, суб'єкти якого людина може озвучувати внутрішнім слухом (прихована звукова характеристика об'єкта чи прихований звуковий стан об'єкта);
 - в) умовного слухового сприйняття, яке є насправді роботою внутрішнього слуху: різновиди внутрішніх монологів / діалогів; музика (або інший звук), що згадується; створення звуку за допомогою власної фантазії (аналог композиторської діяльності), інше.

Окремо слід зупинитися на випадках, коли інформація НЕ СПРИЙМАЄТЬСЯ або сприймається змінено. Звуковий сигнал діє на слуховий апарат людини, Кортієвий орган відпрацьовує ефект резонансу частот і амплітуд звукових хвиль, що до нього надходять, слуховий нерв передає сигнали у мозок. Але на подальшому етапі людина немовби «не чує» звукового сигналу, що надає їй слуховий апарат, або сприймає його вибірково, або спотворено. Такі явища пояснюються, наприклад, зосередженістю людини на чомусь надважливому для неї на даний момент. Це притаманно, зокрема, для науковців, які зазвичай глибоко занурені у свою роботу, і їх зосередженість скорочує або фільтрує оточуюче їх звукове поле. Також даний ефект може бути викликаний категоричним небажанням чути співрозмовника («я тебе не чую!»), або спотворенням звукового повідомлення за змістом, що викликано тим же самим небажанням чути сумну або неприємну звістку («він цього не казав»), — відстороненість від небажаної інформації, таким чином, перетворює неприємне повідомлення в більш приємне.

Розглянуті тут елементи роботи слуху і мозку виявляють суттєву специфіку слухового сприйняття, яка вказує на неочевидні, на перший погляд, механізми їх роботи.

Отже, розуміння специфіки сприйняття звукової інформації є фундаментом професійної роботи зі звуком щодо як тонування, так і синхронного запису звуку, включно з відтворенням прихованих або умовних звукових повідомлень у вигляді реального звукового треку.